

TARTALMI KIVONAT (ABSZTRAKT)

Dolgozat témája : Gyógy-és fűszernövények permakultúrák termesztése a Pallagvölgyi Biokertben és a kerti-és magyar kakukkfű (*Thymus vulgaris*, *Thymus pannonicus*) elemzése

Készítette : Bátori Melinda

Gyógy – és fűszernövények felsőoktatási szakképzés II. évfolyam , levelező munkarend

Kertészettudományi Intézet

Belső témavezető: Dr. Láposi Réka egyetemi docens Növénytermesztési Tudományok Intézet

TARTALMI KIVONAT

Napjainkban megfigyelhető az erőteljes biodiverzitás csökkenés , ez hatással van az emberi jólétre is . Életünk számos területén tapintható ez a negatív irányú változás . A táj átalakítása miatt megszűntek a természetes élőhelyek , felborult az egészséges ökoszisztéma, melynek hatásaival először szembe kell néznie az emberiségnek a változáshoz. Ebben a folyamatban nagyon fontosnak tartom a gyógynövények szerepét . Meglátásom szerint határozott szemléletmód váltásra van szükség , s ennek keretében a gyógynövényeket is előtérbe kell helyezni a kertművelésben . A monokultúrákat erdőkertekre, agrárerdészeti rendszerekre , szintropikus agrárerdészeti rendszerekre cserélve, rövid időn belül visszatérhetünk a természet közeli állapotokhoz. Mind a természet, mind a mezőgazdaság is jól járna, ha a külső energiabevitel helyett a természetes ökoszisztéma szolgáltatásokat használná ki jobban (Cuijpers et al. 2016).

A permakultúrák gazdálkodásban, fás rendszereinket ahhoz is könnyen hozzá tudjuk alakítani, ha rekreációs, oktatási vagy szociális célból szeretnénk a területünket felhasználni . Ezzel az elképzeléssel jött létre a dolgozatban bemutatott Pallagvölgyi Erdőkert projekt . A környezeti hatás mellett, közösségi kapcsolatok kiépülésére is számíthatunk . Az adott klímazónát feltérképezve, a természetes erdő szintjeit imitáljuk (magasabb, alacsonyabb fák , cserjék , dajkafák, évelő zöldek, gyógynövények, talajtakarók, gyökérszöldek, gombák, kúszónövények) a gondosan kiválasztott és elhelyezett , jellemzően tájfajta elemekkel . Az ilyen erdőkert védelmet nyújt a szélsőséges klimatikus hatások ellen, ezzel kedvezően befolyásolható a mikro-és makroklíma . Dús vegetációja vízmegőrző, kapcsolatrendszerétől és fajgazdagságától függően önfenntartó, termelékeny lesz .

Kliens interjú összefoglalása

- A kert tulajdonosai azt kérték, hogy a fás szárú gyógy-és fűszernövények domináljanak
- A közpark zónába olyan növényeket kértek amiről mindig lehet valamit csipegetni a látogatóknak

- A dombház-fűszerkert zónába olyan, a főzéshez illetve az általuk előállított termékekhez (dzsem, kimchi stb...) használatos növények kerültek amit aztán a kosaras értékesítési rendszerükben el tudnak adni .

- A erdőkert , tájfajta gyűjtemény zónába : alma, körte, szilva , mogoró fajták mellé szeretnének bogyós vagy egyéb ehető termést adó bokrokat (bogyósok sokkal jobban érzik magukat ha félárnyékos erdei körülmények közé vannak ültetve) .

A Pallagvölgyi Erdőkert lejtős területen fekszik . A telken belül eltérő talajviszonyokat találtak a mintavételnél , általános az erdei talaj(rendzina) helyenként agyag bemosódásokkal . A humuszos (eltérő , de max.: 30 cm vtg .) Az ún. hosszú szénláncú, tartós humuszok , szerkezetes talajok megfelelő vastagságú kialakulásához pedig több száz év kell (folyamatos utánpótlás által alakul ki) . Zuazo és munkatársai (2008) vizsgálatokat végeztek , hogy miként lehet ebben az esetben az agroökológiai potenciált megőrizni . Arra a megállapításra jutottak, hogy a meredek domboldalak eróziója ellen a leghatékonyabb védekezés a vadkakukkfűvel sávosan beültetett , nem művelt, domboldal kialakítása . Az állomány csökkentette a talajeróziót , a tápanyag veszteséget és növelte a csapadék megtartását a területen. Ezért a Pallagvölgyi projekt esetében a klienseknek azt ajánlottam, hogy a dombház környezetében az érintett, lekopott termőrétegű területnél a vadkakukkfűvet sávosan ültessék be . A fűszerspirálba pedig kerti kakukkfűvet (*Thymus vulgaris*) fogunk palántázni . Ezt az ágyás formát termelésre és mint permakultúrás, mikroklimát szabályozó elemként is alkalmazzuk .

A telek napos részein a szegélyekbe ültetve a kakukkfűvet kihasználjuk a növény vonzó - pollen-és nektárkínálatot ad a poszméheknek és társainak - és repellens tulajdonságait. Riasztja a hernyókat , különösen a káposztalepkét . A csigák (*Helix aspersa*) kifejezetten tartózkodnak a fenolos (karvakrolol és timolol) kemotípusúaktól de kifejezetten kedvelik az "L" fenotípusúakat. Erre majd a telepítésnél érdemes lesz figyelmet fordítani. Évelő ezért 4-6 évig helyben maradhat .

A gyümölcsfák környezetében termesztett zöldségek esetében, köztes növényként mákkal, mustárral, keverve előnyös növénytársítás alakul ki . Brokkolinál pedig burgonya, cékla, kamilla, zsálya, borsosmenta és rozmarin jó szomszédnövénye (dr. Györffy , 1985) .

Alkalmazhatjuk teaként a kertbe látogató csoportok kínálására . Fűszerként dzsembe, szörpbe, kímcsibe kerülhet (emésztés könnyítésre pl. szárazabb ételhez stb...) . A Pallagvölgyi Portékákban vagy a kosárrendszerű értékesítésen keresztül jut el a fogyasztókhoz . Szárítva, szellős, hűvös helyen sokáig eltartható a kakukkfű begyűjtött leveles-virágos növényi része .

A kert növényvédelménél ázalékolt teaként is felhasználható: csalán, káposzta, hagyma, tárkony és sarkantyúka növényekkel elegyítve .

Fungicid hatását pedig tejes permetként lehet kihasználni . Receptje : 1/3 rész tej, 2/3 rész víz és 5liter oldathoz 1 kupica higítás nélküli kakukkfű illóolaj . A gombák leolvadnak ettől a házi szertől a levelekről de a maximális hatás érdekében néhány naponta szükséges a permetezést megismételni (Franck , 1991).

A kerti kakukkfűvet ez idáig sem kártevő, sem gombabetegség nem támadta meg hazánkban.

Előnyös tulajdonságainak, széleskörű felhasználhatóságának köszönhetően a napos területeken kialakuló növénytársulásokban az egyik hangsúlyos elem lehet a Pallagvölgyi Erdőkertben.

Helyzetértékelés

Az adottságokat az alábbi (SWOT) elemzéssel ismertetjük (6.táblázat)

6.táblázat: SWOT analízis

(Forrás: Pallagvölgyi Biokert , Erdőkert vázlat)

Erősségek	Gyengeségek
Meglévő vegetáció (őshonos erdei fajok)	Akác jelenléte
Az önkormányzat elhivatottsága és a projekt közérdekűsége	Fix, képzett munkaerő hiánya
Leoltott gyümölcsfa-állomány rendelkezésre állása	Vadkár valószínűsége
Sok szereplőt kell összehangolni (pl.:Műemlék védelem , Önkormányzat, közösségi kertészkedés)	Több lépcsős kivitelezés , a növényi társulások lassabb kialakulása
Lehetőségek	Veszélyek

Pályázati források bevonása	Külső forrás nélkül limitált kivitelezés
Pallagi Portékák, biokert bevonása, programok	Koordinátor hiánya (munkaerő rendelkezésre állás biztosítása)
Tájfajta-gyűjtemény, vágott virágok, feldolgozott termékek (helyi piac)	Fenntartást, gondozást igényel
Országos jelentőségű régészeti lelőhely	Újonnan előkerülő leletek

Jövőbeni munkáimnál szeretném ezt a szemléletet beépíteni , minél több területen a gyógy- és fűszernövények alkalmazási körét szélesíteni . Azért választottam szakdolgozatom témájául ezt az élő projektet , mert jó lehetőséget láttam a tervezett többfunkciós Pallagvölgyi Erdőkertben e növények bemutatására , felhasználására . Ma már a közösségi kapcsolódásokon keresztül pl. workshopok szervezése (gyógynövény ismereti, kézműves foglalkozások, élelmiszer készítő bemutatók, festőnövények felhasználása stb...) , látogatói csoportok fogadása , vidékfejlesztési programokban való részvétel, jó alkalom kínálkozik a permakultúrás szemléletmód népszerűsítésére .

A MAPER szeretné elérni , hogy az erdőkerteket az agrárrendészeti rendszerek közé sorolja be a szabályozás . Így megnyílhatnak pályázati lehetőségek és elérhetővé válnak a pénzügyi források az ilyen funkcionális kertek megvalósításához . Meglátásom szerint ez egy nagy előrelépés lesz az erdőkertek magyarországi elterjesztéséhez.

Összefoglalva, a gyógynövények mint segítőink vannak jelen az e dolgozatban elemzett folyamatokban . Kapcsolatrendszereiket mélyebben tanulmányozva, segítségükkel feltárhatjuk a tudatos fejlődéshez szükséges mintákat . S ez a szemléletváltás alapja lehet az emberek által is elérhető, egészséges élettér kialakításának .